

Marianna - franc. Marianne; národná *personifikácia* Francúzska; zovšeobecnela v revolučnom roku 1848, keď osobitne ženy roznechovali bojovného ducha a zaslúžili sa o pomoc bojujúcim; s Mariannou splyvali predošlé zobrazenia Slobody, mladej ženy s *frygickou čiapkou*, prípadne aj zobecnenia Republiky (od 1792); personifikácia živá aj v súčasnosti (na rozdiel od *Čechie* alebo *Germánie*); zobrazovaná ako mladá žena s *frygickou čiapkou*; pozri *galský kohút*; (1961 návrh Cocteau)

mariánska kaplnka - kaplnka Matky Božej

mariánske alegórie - pozri *mariánske symboly*

mariánske symboly - vo výtvarnom umení starozákonné výjavy, osoby, veci, rastliny a zvieratá, ktoré sa vzťahujú k *Márii* a potvrdzujú príbehy jej života; symboly pochádzajú z tzv. mien *Panny Márie*, rímskej triumfálnej a orientálnej rétorickej tradície: *Mária* symbolizovaná ako veža *Dávidova*, trón *Šalamúna*; je spájaná so symbolom *leva*; mariánske symboly súčasťou stredovekého katedrálneho sochárstva 12.st. (Laon, Amiens; pozri *katedrály, architektonické sochárstvo*), bohato rozvinuté v neskorom stredoveku; významovo dôležité symboly *nepoškvrneného počatia*: horiaci ker, rúno *Gideóna*, *Aronova* pučajúca palica, zatvorená brána z *Ezechiellovej vízie*; okrem týchto motívov na *Máriu* odkazuje aj *Silyla Tiburtinská, archa* a zlatá urna s *manou*, zo *Šalamúnovej Piesne* piesni sú odvodené symboly krásnej záhrady: *hortus conclusus*, v ktorej sa odohrávajú výjavy honu na *jednorožca* a v ktorej je aj *studňa života*; *Máriina čistota* a *krása* symbolizované slonovinovou *vežou, slnkom, mesiacom/lunou, hviezdami, nebeskou branou, ružou, cédom, olivou*; v mariánskej symbolike mali význam *kvetiny* (niektoré sa stali jej *atribútmi*): *fialka* (pokora a skromnosť), *ľalia* (bolest a utrpenie; *ľalia* sa stala *Máriiným* atribútom v motíve *zvestovania*); postupne sa mariánskymi symbolmi stali symboly pôvodne vyhradené iba *Kristovi*: *lev, fénix, pelikán, pštroš*; mariánska symbolika uvedená v *Defensoriu*; pozri *papagáj, Lurker: Jesse; Baleka: rajská záhrada; rajka* (Becker); *jednorožec* (Lurker)

mariánske záhradky - ľudové záhradky typu *hortus conclusus*, v ktorých sa pestovali liečivé byliny

mariánski rytieri - nemecký rytieri

mariánsky cyklus - súbor námetov opierajúci sa o texty *evanjelií, apokryfov* a legiend vzťahujúcich sa k osobe *Márie*: život rodičov a detstvo *Panny Márie* (Stretnutie *Jáchyma* s *Annou*, Narodenie *Panny Márie*), detstvo *Ježiša* (*Zvestovanie, Navštívenie*), *pašijové* scény (*Oplakávanie Krista*, z ktorého sa vyvinula *Pieta*) a záverečné výjavy (*Smrť Panny Márie, Nanebovzatie Panny Márie, Korunovácia Panny Márie*); pozri ďalej témy: *Sacra conversazione/ Svätý rozhovor; Virgo inter Virgines/ Panna medzi pannami, Svätá rodina, Nepoškvrnené počatie Panny Márie, Zostúpenie nepoškvrnenej Panny na zem, Korunovácia Panny Márie; Uvedenie Márie do chrámu/ Zasvätenie Márie v chráme/ Obetovanie Márie; príbehy z Máriinho života; protoevanjelium Jakubove/Kniha Jakubova, Klaňanie Panny Márie; Majster života Panny Márie*

Baleka pod heslom *príbehy z Máriinho života*: dôležitá téma stredovekého kresťanského umenia; literárne podložená okrem *Nového zákona* aj *apokryfmi* a mariánskymi legendami; príbehy cyklicky rozvídzané už v *byzantskom umení* (*Menológium Basilea II.*, 10.st.), ďalej v *knižnej malbe* (evanjeliár Henricha II., 11.st.), v *katedrálnom sochárstve* (12.-13.st., obecné rozšírené témy v 15.st.); cykly zobrazujú najmä udalosti zo života *Máriiných* rodičov *Anny* a *Jáchyma*, narodenie *Márie*, *Anna učí čítať Máriu* z knihy; nasleduje *Márin* príchod do chrámu (zvaný aj *obetovanie Márie*, alebo tiež *uvedenie Márie do chrámu/ zasvätenie Márie v chráme* - Hall); niekedy je *Mária* zobrazená pri ručných prácach medzi chrámovými pannami; častý je motív zasnúbenia s *Jozefom*, svatba s *Jozefom*, rovnako aj *Jozefova voľba*; ďalšie výjavy sa dotýkajú príbehov *Ježišovho* života, *zvestovania* a *navštívenia*; počiatkom 15.st. býva *Mária* zobrazovaná pri kolovrátku (*Jozef poznáva Máriu, matku Vykupiteľa*); ďalšími námetmi výtvarných diel narodenia *Ježiša*, *klaňanie troch kráľov, klaňanie pastierov* (pozri *klaňanie Márie* ako súčasť narodenia *Pána*), prinesenie *Ježiša* do chrámu, *obriezka Ježiša, útek do Egypta*, pobyt *svätej rodiny* v Egypte a jej návrat, príchod dvanásťročného *Ježiša* do chrámu; príbehy z *Máriinho* života boli podnetom na rad *žánrových* výjavov, napr. kúpanie malého *Ježiša*, *Mária* s malým *Ježiškom* (*Madona*), *lúčenie Krista* s *Máriou*; do cyklu sú radené aj výjavy z *Ježišovho* utrpenia (*pašijový cyklus*), v ktorých sa objavuje *Mária*; mariánsky cyklus uzatvárajú výjavy *smrti Panny Márie, nanebovstúpenia Panny Márie* a *korunovácia Panny Márie*

mariánsky kult/mariolatria - roku 431 na *koncile Efezskom* prehlásená *Mária* za *Bohorodičku*; kult rozšírený najmä v ľudových vrstvách, pre ktorých je *Mária* milosrdnou sprostredkovateľkou medzi ľuďmi a *Bohom* a zdrojom umeleckej inšpirácie (*Michelangelo, Raffael, Dürer*); pozri *charista/ carista, Defensorium, koreň Jesse > Pražský evanjeliár, palladium staroboleslavské; lipa, pelikán, ruženec, antifóna, apokalyptická žena* (Hall); *Efrém Sýrsky*

Hall: námietky proti jej postavení a kultu, ktoré vznášali nestoriáni (stúpenci carihradského biskupa Nestoria, ktorý chápal *Krista* v dvoch prirodzenostiach, a to božskej a ľudskej) v 5.st. alebo predstavitelia *reformácie* v 16.st., poslúžili iba k tomu, že dodali nový podnet k jej zobrazovaniu; Nestorius upieral Márii titul Bohorodičky a priznával jej iba titul rodička Krista ako ľudskej, ale nie božskej osoby; tento názor odsúdený ako bludný na *koncile Efezskom* 431; jeho odsúdenie podporovalo šírenie zobrazenia „Matky a dieťaťa“; takéto zobrazenia existovali už dávno pred tým v niektorých *pohanských* náboženstvách (zobrazenie *Eset/Isis* držiacej malého *Hóra* na lone pretrvalo do kresťanského letopočtu v niekoľkých stredomorských krajinách; prvotná cirkev si zobrazenie prispôsobila svojim potrebám; velebné zobrazenia Márie sediacej na tróne s dieťaťom, ktoré po stáročia zdobia *sakrálnu* architektúru, prvý raz vo väčšej miere prenikli na západ v 7.st. a boli tvorené podľa byzantských vzorov (pozri *Mária Hodigitria*); iným raným podnetom *mariánskeho kultu* bolo objavenie jej domnelých portrétov maľovaných údajne *evanjelistom Lukášom*; rast mariánskeho kultu brzdený tradičným nepriateľstvom cirkvi voči ženám, zastávaný niektorými teológmi a rehoľami prvotnej cirkvi, ktoré toto nepriateľstvo ospravedlňovali postavou *Evy*, zvodkyne; až v 12. a ešte viac v 13.st. došlo na západe ku značnému rozvoju mariánskeho kultu - *mariolatrii* (pozri *Apokalyptická žena*); išlo o obdobie náboženskej vrelosti nasledujúcej po *križiackych výpravách* (pozri *kruciata*); najvyššieho materiálneho vyjadrenia kult dosiahol vo francúzskych gotických *katedrálach*, zasvätených často *Našej Panej - Notre Dame*; mariánsky kult podnecoval v stredoveku najmä *Bernard z Clairvaux* (†1153), ktorý vyložil *Pieseň piesní* ako zložitú alegóriu *Márie*; v renesancii bol posvätný typ Panny Márie s dieťaťom nahradený menej formálnymi, napr. *Mária Pokorná* a *Mater Amabilis*, ktoré zvýrazňovali stránku materstva vo vzťahu matky a dieťaťa, ktoré sa stalo najobľúbenejším v celom kresťanskom umení; rast mariánskeho kultu sa odráža napr. vo výjavoch *Posledného súdu*, kde v 14.st. v niektorých dielach *Mária* nekľáči ako zvyčajne po pravici Krista ako orodovateľka, ale sedí popri Kristovi v rovnoprávnom postavení a v úlohe sudcu (porovnaj „rovnoprávny“ typ *Nanebovzatia Panny Márie*)

D. S. dei Gherarducci: Panna Mária a Ježiš Kristus (iniciála z graduálu, kláštor Santa Maria degli Angeli, Taliansko, 1370)

mariánsky stĺp - barokový vysoký monumentálny stĺp často v podobe *obelisku* so sochou Panny Márie (typ *Immaculata*), zvyčajne na architektonicky riešenom podstavci, často so sochami zemských patrónov, *svätcov-ochrancov* pred epidémiami a živelnými pohromami; časté najmä v *protireformačnom* období, v našich krajinách okolo 1680, 1720 (M.B.Braun, F.M.Brokoff); pozri *morový stĺp*, *Anna*

Baleka: stĺp, na vrchole ktorého stojí na oblaku, zemeguli alebo mesačnom kosáčiku (pozri *luna*) socha *Márie Nepoškvrneného počatia* (*Immaculata*); na úpätí stĺpu sochy svätcov (voľba podľa ideového programu /pozri *conchetto*/ a príčin postavenia stĺpu, ďalej prosebné a ďakovné nápisy, oltárne výklenky

Dudák: barokový stĺp so sochou *Panny Márie* na vrchole (typ *Immaculaty* stojacej na polmesiaci a zemeguli ovinutej hadom, výnimočne typ *Madony s dieťaťom*); architektonicky a sochársky riešený, zvyčajne obklopený sochami zemských patrónov a ďalších svätcov, najmä ochrancov pred morovými ranami (sv.*Roch*, *Rozária*, *Šebestián* ad. > pozri *mor*), ale aj ochrancov proti ohni (sv. *Florian*) a orodovník v ťažkostiach (sv. *Juda Tadeáš*); mariánske stĺpy stavané v Európe od pol.17.st.

Marie-Antoinette - pozri *Francúzska revolúcia*

L. Le Brun: Marie-Antoinette s ružou (1783)

L. Le Brun: Marie-Antoinette a jej deti (1787)

Marienhof Jan Aertsz - (†1652); holandský maliar *zlatého veku*; aktívny v Utrechte 1640-1648, v Bruselu 1648-1651; podľa Houbrakena urobil malé obrazy v štýle Rubensa, ktoré boli celkom populárne; oženil sa a zomrel mladý; pozri *utrechtski umelci*, *holandski maliari zlatého veku*

https://en.wikipedia.org/wiki/Aert_Jansz_Marienhof

<http://www.artnet.com/artists/jan-a-marienhof/past-auction-results>

<https://www.google.sk/search?q=Jan+A.+Marienhof&espv=2&biw=1852&bih=995&tbm=isch&bo=u&source=univ&sa=X&ved=0ahUKEwjUiN32pqrKAhWEfywKHVPdCv4QsAQIHA&dpr=1>

J. A. Marienhof: Mladý Kristus uvažuje nad nástrojmi utrpenia v krajine (17.st.)

J. A. Marienhof: Obet' Eliáša (17.st.)

A. J. Prenner, J. A. Marienhof: Alexander pred hrobom Achilovým (lept, 1710-1750)

marihuana - pozri *drogy, hipster, hippies*

Máriina a Jozefova skúška nápojom - Heinz-Mohr v súvislosti s heslom *kalich*: v *Jakubovom protoevanjeliu* opísaná skúška Márie a Jozefa pomocou otrávenej vody (pozri *božie súdy*); keď Mária otehotnela a prisahala, že sa jej nedotkol muž, a tiež Jozef to poprel, že by sa jej kedy dotkol, museli sa obaja podriaďiť Božiemu súdu a vypiť „božský nápoj“; každý luhár, ktorý nápoj vypil a potom sedem razy obišiel oltár, bol poznaný podľa božieho znamenia; Mária ani Jozef neutrpeli žiadnu škodu, takže o ich pravdovravnosti nebolo pochyb; s týmto výjavom sa stretávame častejšie na východe ako na západe; príležitostne sa objavil v cykle *Navštívenia Márie*; pozri *božie súdy*